

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023



08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati



74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982



Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 898 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasida professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasida dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.



MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrоров Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	



Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoirazimovna , kafedra professori	
Mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni	164
Ibragimov G'ayrat Abraqulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umurov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktram Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orqali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...	269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assisenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	



Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитхонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi; Sindarov Fazliddin Kaxramonovich , kafedra assistenti	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f.d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	



Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari.....	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi.....	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f.n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i.f.d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
Markaziy Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i.f.n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna , katta o'qituvchi	



Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeвна , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683	
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	
Korxonalar moliyaviy tahlilining ahamiyati	714
Karimov Eminjon Gapardjonovich , doktorant	
Рекреация как основа духовно-культурного возрождения нации и социально-экономического развития страны	716
Алимова Гузал Алишеровна , Доктор философии (PhD) по экономическим наукам	
Развитие тепличного плодородия и создание в отрасли цепочки добавленной стоимости Республики Узбекистан.....	722
Дурманов Акмал Шаймарданович , PhD, доцент кафедры	
Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirishning innovatsion usullari.....	734
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li , DSc, mustaqil izlanuvchi	
Роль виртуальных банков в развитии экономики Узбекистане.....	738
Каримов Нарбой Ганиевич , доктор экономических наук; Ниязметов Мансур Рустамович	
Xotin-qizlarni ish bilan ta'minlashga ko'maklashish imkoniyatlari	742
Xayitov Abdimannon Buxarovich , iqtisod fanlari nomzodi	
Maxsus iqtisodiy zonalar: mazmun-mohiyati, ulardagi investitsiya muhitini yaxshilash	748
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li , PhD, dotsent	
Современные тенденции формирования системы критериев рабочих мест в условиях экологизации экономики	754
Ходжаева Нодирахон Абдурашидовна , PhD, профессор	
Yangi O'zbekistonda xizmatlar sohasi – mamlakat taraqqiyotining drayveri	760
Yusupov Muxamadamin , kafedra dotsenti	



Oliy ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning zarurati.....	767
Anvar Bazarbayevich Gafurov , PhD (i.f.f.d)	
Kichik sanoat zonalaridagi korxonalar raqobatbardoshligini oshirish.....	774
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	778
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Tibbiy sug'urtada innovatsiyalar va IT-texnologiyalarning qo'llanilishi.....	784
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna , PhD, kafedra dotsenti	
Improvement of Scientific Methodological Bases of Innovative Management of Higher Education Institutions.....	789
Gafurova Dilshoda , PhD	
Leveraging Public-Private Partnerships for Strategic Investment Financing.....	793
Yakubova Samira , PhD	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida banklarning o'rni.....	797
Adilova Zohida Ikromjonovna	
Turistik resurslarning salohiyatdan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	801
Alimardonova Zebuniso Mamarajabovna , mustaqil izlanuvchi	
Respublikamizda qimmatli qog'ozlar bozorini raqamlashtirishning o'ziga xos jihatlari.....	805
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Исследование алюминиевого порошка как строительный материал.....	809
Шарипова Мадина Конгратбаевна , преподаватель	
Bank tizimi samaradorligini oshirishda chakana bank xizmatlarining o'rni.....	812
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich , PhD	
Lizing faoliyatini kreditlashda andarraytingdan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.....	818
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Milliy moliya bozorini rivojlantirish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar.....	824
Burxanov A. U. , i.f.d., professor, Muratov Amir Timur ug'li , talaba	
Iqtisodiyotda yashil innovatsiyalarni joriy etishni konseptual asoslari.....	829
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna , kafedra dotsenti	
Цифровизация страховых претензий является основным механизмом развития страховой отрасли.....	835
Узакова Камола Бехзодовна , ассистент кафедры	
O'zbekiston va MDH mamlakatlari soliq tizimining qiyosiy tahlili.....	839
Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchi	
Soliq ma'muriyatchiligi tizimida samarali soliq nazoratini tashkil etish masalalari.....	845
Poyonov Bobir Bekmurod o'g'li , Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchilar	
Banklarda aktivlar portfellarining zamonaviy holati.....	851
Murodova Mohigul Chori qizi , katta o'qituvchi	
Vaqtni boshqarish texnologiyasidan foydalangan holda talabalarining o'quv faoliyatida o'zini o'zi tashkil etishini rivojlantirish muammosini o'rganishning nazariy asoslari.....	855
Otajonova Maftuna Sultonmurodovna , tayanch doktorant	
Kredit-modul tizimida talabalarining mustaqil ishini rejalashtirish va tashkil qilish.....	859
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna , p. f. n.	
Erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb etish innovatsion taraqqiyot omili sifatida.....	863
Sheraliyeva Saida Azatovna , katta o'qituvchi	
Paxta-to'qimachilik klasterlari mahsulotlari eksportini motivatsiyalash mexanizmi.....	868
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich , tayanch doktorant	
O'zbekiston Respublikasida soliq tavakkalchiligini boshqarishning hozirgi zamon muammolari.....	875
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich , mustaqil izlanuvchi	
Modern Methods of Tax Control: Analysis, Problems and Solutions.....	879
Ergasheva Malikakhon , Independent researcher	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish mehnat bozorida bandlik darajasini oshirish omili sifatida.....	884
Amanov Otabek Amankulovich	
Tashqi savdo – statistik o'rganishning obyekti sifatida.....	888
Ergashev Mirjon Yorqin o'g'li , tayanch doktorant	
Nodavlat notijoart tashkilotlarida maqsadli tushumlarga doir ishchi schotlarni takomillashtirish.....	893
Ne'matov Oybek Ismatullayevich , PhD	



NODAVLAT NOTIJOART TASHKILOTLARIDA MAQSADLI TUSHUMLARGA DOIR ISHCHI SCHOTLARNI TAKOMILLASHTIRISH



Ne'matov Oybek Ismatullayevich

PhD, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti v. b.

Annotatsiya: Ushbu maqolada nodavlat notijorat tashkilotlarida maqsadli tushumlar hisobi uchun mo'ljallangan ishchi schotlar rejasini takomillashtirish masalalari o'z aksini topgan.

Kalit so'zlar: buxgalteriya hisobi schotlari, grantlar, xalqaro grantlar, a'zolik badallari, ixtiyoriy badallar, beg'araz olingan mulk.

Abstract: This article reflects the issues of improving the plan of working accounts intended for calculating target income in non-governmental non-profit organizations.

Key words: accounts, grants, international grants, membership fees, discretionary contributions, property received free of charge.

Аннотация: В данной статье отражены вопросы совершенствования плана рабочих счетов, предназначенных для расчета целевых доходов в негосударственных некоммерческих организациях.

Ключевые слова: бухгалтерские счета, гранты, международные гранты, членские взносы, дискреционные взносы, имущество, полученное безвозмездно.

KIRISH

Nodavlat notijorat tashkilot (NNT)larining jamiyatimizdagi o'rnini oshib borayotganligini, ular faoliyatida maqsadli tushumlarning, ayniqsa, grantlarning muhim ahamiyatga molikligini e'tiborga olgan holda grantlar hisobini yanada takomillashtirish zarurati mavjud. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi "Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi Qonunda¹ NNTlar faoliyatini moliyalashtirishning quyidagi manbalari qayd qilingan:

- kirish va a'zolik badallari, agar ular ustavda nazarda tutilgan bo'lsa;
- muassislardan, qatnashchilardan (a'zolaridan) bir marotaba va muntazam ravishda keladigan tushumlar;
- ixtiyoriy mulkiy badallar va ehsonlar;
- tadbirkorlik faoliyatidan olingan, faqat ustav maqsadlari uchun ishlatiladigan daromadlar (foyda);
- qonunlarda ta'qiqlanmagan boshqa tushumlar.

Qonunda keltirilgan "kirish badallari", "a'zolik badallari", "bir marotaba tushumlar", "muntazam ravishda keladigan tushumlar", "ixtiyoriy mulkiy badallar", "ixtiyoriy mulkiy ehsonlar" tushunchalariga aniqlik kiritish kerak. Ularga ta'rif keltirilmagan, bir-biridan farqni ko'rsatuvchi omillar ochib berilmagan. Shu bilan bir qatorda, ushbu maqsadli tushumlar (grantlar) hisobini buxgalteriya hisobi schotlarida aks ettirish masalasini takomillashtirish zarur.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

NNTlarida maqsadli tushumlar hisobi bilan bog'liq myammolarning ba'zi nazariy, tashkiliy va metodologik jihatlari xorijlik iqtisodchi olimlardan L. V. Yegorova, A. V. Brovkin, V. I. Podolskiy, mamlakatimiz olimlaridan K. B. Axmedjanov, R. D. Do'smurov, N. A. Ibragimov, I. N. Ismanov, A. A. Karimov, N. F. Karimov, D. K. Kudbiyev, M. B. Kalonov, S. U. Mehmonov, M. Q. Pardayev, A. X. Pardayev, N. K. Rizayev, A. J. Tuychiyev, M. M. Tula-xodjaeva, I. N. Qo'ziyev, K. R. Hotamov, M. S. Xojiyev va boshqa olimlar ilmiy ishlarida tadqiq qilingan. Biroq maqsadli tushumlar hisobi uchun mo'ljallangan milliy ishchi schotlar rejasini takomillashtirish masalasi juda kam o'rganilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

NNTlarida maqsadli tushumlar hisobi uchun mo'ljallangan, amalda qo'llanilayotgan schotlar rejasini takomillashtirish, NNTlari faoliyatining xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, maqsadli tushumlar hisobi uchun yangi schotlar tavsiya etilgan. Ushbu tavsiya etilayotgan maqsadli tushumlar bo'yicha buxgalteriya hisobi schotlari

¹ O'zbekiston Respublikasi "Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi . 1999-yil 14-aprel. <https://lex.uz/docs/11360>



xorijiy tajribalarni tadqiq etish asosida, guruhlash, taqqoslash, baholash hamda abstrakt-mantiqiy fikrlash kabi usullar yordamida ishlab chiqilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

NNTlari maqsadli tushumlari tarkibida grantlar alohida ajralib turadi, ya'ni grantlar asosiy faoliyatni amalga oshirish mexanizmi sanaladi. Shu bois, grantlar hisobini yanada takomillashtirish uchun, bizningcha, quyidagilarni amalga oshirish lozim.

Birinchidan, grantlar hisobiga doir buxgalteriya hisobining normativ-huquqiy bazasini takomillashtirish, chunonchi grantlar hisobiga doir 10-son BHMS "Davlat subsidiyalarining hisobi va davlat yordami bo'yicha ko'rsatiladigan ma'lumotlar"ni² buxgalteriya hisobining xalqaro standarti №20 "Davlat grantlarini hisobga olish va davlat yordami to'g'risida ma'lumotlarni ochib berish"ga³ to'liq moslashtirish lozim. Respublikamizda xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy hisobotlarini xalqaro standartlar asosidagi moliyaviy hisobotga o'tkazish bo'yicha belgilangan tadbirlar, mos ravishda, moliyaviy hisobotda maqsadli tushumlar, shu jumladan grantlarni xalqaro standartlar talablari asosida aks ettirishni taqozo etadi.

Ikkinchidan, respublikamizda maqsadli tushumlar, shu jumladan grantlar hisobining 21-son BHMS "Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliya-xo'jalik faoliyati buxgalteriya hisobi schotlari rejasi va uni qo'llash bo'yicha yo'riqnoma"da⁴ belgilangan schotlar tizimini va ularni yuritishning metodologik tartiblarini yanada takomillashtirish lozim. Chunonchi, bizning fikrimizcha, ushbu BHMSda nazarda tutilgan 8800 "Maqsadli tushumlar" va 8810 – "Grantlar" schotlari iyerarxik tizimini quyidagicha belgilash maqsadga muvofiq (1-jadval).

1-jadval: Grantlar hisobi uchun mo'ljallangan schotlarning yaxlit iyerarxik tizimi (tavsiya)⁵

Daraja maqomi	Schotlar darajasi	Schot nomeri va nomi
Yuqori daraja	1-darajali sintetik schot	8800 "Maqsadli tushumlar"
	2-darajali sintetik schot	8810 "Grantlar"
	3-darajali sintetik schotlar (grantlarning kelib tushish manbalariga ko'ra)	<ul style="list-style-type: none"> ● 8811 "Davlat budjetidan ajratilgan grantlar" ● 8812 "Nodavlat organlaridan olingan grantlar" ● 8813 "Xorijiy davlatlardan olingan grantlar" ● 8814 "Xalqaro tashkilotlar va fondlardan olingan grantlar"
Quyi daraja	1-darajali analitik schotlar (grantlarning ko'rinishiga ko'ra)	"Asosiy vositalar ko'rinishidagi grantlar"
		"Nomoddiy aktivlar ko'rinishidagi grantlar"
		"TMB ko'rinishidagi grantlar"
		"Pul mablag'lari ko'rinishidagi grantlar"
	2-darajali analitik schotlar (alohida ko'rinishdagi grantlarning turlariga ko'ra)	<ul style="list-style-type: none"> ● bino va inshootlar; ● mashina va uskunalar; ● ofis mebellari va jihozlari; ● kompyuter texnikasi; ● transport vositalari; ● biologik aktivlar; ● boshqa asosiy vositalar ● savdo belgilari; ● tovar belgilari; ● amaliy dasturlar paketlari; ● boshqa nomoddiy aktivlar ● oziq-ovqat tovarlari; ● nooziq-ovqat tovarlari ● xorijiy valyutagi pul mablag'lari; ● milliy valyutadagi pul mablag'lari
	3-darajali analitik schotlar (alohida turdagi grantlarning inventar raqamlari va kodlariga ko'ra)	<ul style="list-style-type: none"> ● asosiy vositalar va nomoddiy aktivlarning inventar raqamlari; ● TMBlarning kodlari

2 10-son BHMS Moliya vazirligi tomonidan 19.10.1998 y. 52-son bilan tasdiqlangan (AV tomonidan 03.12.1998 y. 562-son bilan ro'yxatga olingan).

3 20-son BHXS "Davlat grantlarini hisobga olish va davlat yordami to'g'risida ma'lumotlarni ochib berish". <https://finotchet.ru/articles/142/>

4 21-son BHMS Moliya vazirining 09.09.2002 y 103-son buyrug'i bilan tasdiqlangan (AV tomonidan 23.10.2002 y. 1181-son bilan ro'yxatga olingan).

5 Tadqiqotlar asosida muallif ishlanmasi



Hozirgi paytda amaliyotda qo'llanilayotgan "1 S-Buxgalteriya" amaliy dasturlar paketi (ADP) grantlar hisobini yuqorida tavsiya etilayotgan schotlar tizimi asosida yuritish imkonini beradi, deb hisoblaymiz. Buning uchun ushbu ADP ma'lumotlar bazasiga tegishli sintetik schotlar va ularga ochilishi lozim bo'lgan analitik schotlar kodlarini o'zida mujassamlashtiruvchi klassifikator kiritilishi lozim.

2-jadval: 8814 "Xalqaro tashkilotlar va fondlardan olingan grantlar" schoti va unga ochiladigan analitik schotlar klassifikatori⁶

1-darajali analitik schotlar	2-darajali analitik schotlar	3-darajali analitik schotlar
8814.1 "Asosiy vositalar ko'rinishidagi grantlar"	8814.12 "Bino va inshootlar"; 8814.13 "Mashina va uskunalar" 8814.14. "Ofis mebellari va jihozlari" 8814.15. "Kompyuter texnikasi" 8814.16 "Transport vositalari"; 8814.17 "Biologik aktivlar"; 8814.18 "Boshqa asosiy vositalar"	<ul style="list-style-type: none"> • Bino va inshootlarning inventar raqamlari • Mashina va uskunalar inventar raqamlari • Ofis mebellari va jihozlarining inventar raqamlari • Kompyuter texnikasi inventar raqamlari • Transport vositalari inventar raqamlari • Biologik aktivlar inventar raqamlari • Boshqa asosiy vositalar inventar raqamlari
8814.2 "Nomoddiy aktivlar ko'rinishidagi grantlar"	8814.21 "Savdo belgilari" 8814.22 "Tovar belgilari" 8814.23 "Amaliy dasturlar paketlari"; 8814.24 "Boshqa nomoddiy aktivlar"	<ul style="list-style-type: none"> • Savdo belgilari inventar raqamlari • Tovar belgilari inventar raqamlari • Amaliy dasturlar paketlari inventar raqamlari • Boshqa nomoddiy aktivlar inventar raqamlari
8814.3. "TMB ko'rinishidagi grantlar"	8814.31 "Oziq ovqat tovarlari" 8814.32 "Nooziq ovqat tovarlari"	<ul style="list-style-type: none"> • Oziq ovqat tovarlari kodlari • Nooziq ovqat tovarlari kodlari
8814.4. "Pul mablag'lari ko'rinishidagi grantlar"	8814.41 "Xorijiy valyutadagi pul mablag'lari" 8814.42 "Milliy valyutadagi pul mablag'lari"	<ul style="list-style-type: none"> • AQSH dollari • YEVRO • Rubl • So'm

Olingan grantlarni yuqori tavsiya etilayotgan schotlar kesimida "1 S-Buxgalteriya" amaliy dasturlar paketi (ADP) asosida hisobini yuritish ular to'g'risida tizimli axborotlarni shakllantirilishiga, shuningdek ushbu ma'lumotlar asosida grantlarning NNTlar mulkiy holatidagi hissasini aniqlash imkonini beradi, deb hisoblaymiz.

Uchinchidan, NNTlarda kelib tushgan grantlar hisobidan yangi bino va inshootlar qurilishi, shuningdek, turli asosiy vositalar sotib olinishi mumkin. NNTlarda ushbu maqsadlarga yo'naltirilgan mablag'larni grantlar evaziga amalga oshirilgan kapital investitsiyalar deb nomlash maqsadga muvofiqdir. Mos ravishda, grantlar evaziga asosiy vositalarni qurish va sotib olinishiga investitsiya qilingan grantlarning tizimli hisobini yuritish uchun 21-son BHMSda 0811 "Grantlar evaziga amalga oshirilayotgan kapital qurilish", 0821 "Grantlar evaziga sotib olingan asosiy vositalar" va 0831 "Grantlar evaziga sotib olingan nomoddiy aktivlar" schotlarini nazarda tutishni lozim deb hisoblaymiz. Tegishli ravishda kapital investitsiyalarga sarflangan grantlar summasini qurilish obyektlari hamda sotib olingan asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar foydalanishga qabul qilingach, quyidagi yozuvlarni amalga oshirish tartiblarini 21-son BHMSda nazarda tutish lozim:

- grantlar summasini yopilishiga

Debet 8810 "Grantlar" Kredit 8530 "Beg'araz olingan mulk".

- grantlar evaziga qurilgan obyektlar hamda sotib olingan asosiy vositalar va nomoddiy aktivlarning eskirishi summasiga

Debet 8530 "Beg'araz olingan mulk" Kredit 0200 "Asosiy vositalarning eskirishi", 0500 "Nomoddiy aktivlarning eskirishi".

To'rtinchidan, NNTlarda kelib tushgan grantlar hisobidan turli tovar-moddiy boyliklar ham sotib olinishi mumkin. Misol uchun, "Mahalla" jamoa fondida yoki "Nuroni" jamg'armasida kelib tushgan grantlar evaziga har xil sport va boshqa tanlovlar g'oliblarini taqdirlash, qariyalar va kam ta'minlangan oilalarni qo'llab-quvvatlash maqsadida oziq-ovqat va nooziq ovqat tovarlari sotib olinadi. Shuningdek, ushbu turdagi tashkilotlarda ularning joriy faoliyatida ishlatish uchun turli materiallar, yoqilg'i, xo'jalik inventarlari ham grantlar evaziga xarid qilinadi. NNTlarida ushbu maqsadlarga yo'naltirilgan mablag'larni grantlar evaziga sotib olingan tovar-moddiy boyliklar deb nomlash maqsadga muvofiqdir. Grantlar evaziga sotib olingan bunday tovar-moddiy boyliklarning tizimli hisobini yuritish uchun 21-son BHMSda 1091 "Grantlar evaziga sotib olingan materiallar" va 2911 "Grantlar evaziga sotib olingan tovarlar" schotlarini nazarda tutishni lozim deb hisoblaymiz. Grantlar evaziga TMBlarni

6 Tadqiqotlar asosida muallif ishlanmasi.



sotib olinishi va ularni ishlatilishiga doir operatsiyalar bo'yicha quyidagi yozuvlarni amalga oshirish tartiblarini 21-son BHMSda nazarda tutish lozim:

- grantlar evaziga sotib olingan TMB summasiga.

Debet 1091 - "Grantlar evaziga sotib olingan materiallar", 2911 - "Grantlar evaziga sotib olingan tovarlar" Kredit 6010 - "Ta'minotchilarga to'lanadigan schotlar";

- bir vaqtning o'zida grantlar summasini yopilishiga

Debet 8810 - "Grantlar" Kredit 8530 - "Beg'araz olingan mulk".

- grantlar evaziga sotib olingan TMB larni ishlatilishiga.

Debet 8530 - "Beg'araz olingan mulk" Kredit 1091 - "Grantlar evaziga sotib olingan materiallar", 2911 - "Grantlar evaziga sotib olingan tovarlar".

Beshinchidan, grantlarning ishlatilishi, sarflanishiga doir xarajatlar tarkibini ham nazariy va metodologik asoslarini takomillashtirish lozim. Chunonchi, NNTlar uchun maxsus "Xarajatlar tarkibi to'g'risida Nizom"ni ishlab chiqish va 21-son BHMSga xarajatlar hisobini aks ettirish tartiblarini kiritish maqsadga muvofiq.

Oltinchidan, grantlarni moliyaviy hisobot shakllarida aks ettirish tartiblarini ham takomillashtirish zarur. Chunonchi, 1-sonli shakl "Buxgalteriya balans"ning passivi 1-bo'limida maxsus "Olingan grantlar" moddasini, shuningdek, 5-sonli shakl "Xususiy kapital to'g'risida hisobot" "Olingan grantlar" va "Olingan grantlarning ishlatilgan qismi" moddalarini nazarda tutish foydadan xoli bo'lmaydi, deb hisoblaymiz.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida keltirilgan NNTlarida maqsadli tushumlar hisobi uchun mo'ljallangan milliy schotlar tizimini takomillashtirish natijasida biz quyidagilarga erishamiz:

- grantlar hisobidan yangi bino va inshootlar qurilishi, shuningdek turli asosiy vositalar sotib olinishi NNTlarida ushbu maqsadlarga yo'naltirilgan mablag'larni grantlar evaziga amalga oshirilgan kapital investitsiyalar deb nomlash maqsadga muvofiq;
- grantlar evaziga sotib olingan tovar-moddiy boyliklarning tizimli hisobini yuritish uchun 21-son BHMSda 1091 "Grantlar evaziga sotib olingan materiallar" va 2911 "Grantlar evaziga sotib olingan tovarlar" schotlarini nazarda tutishni lozim deb hisoblaymiz.
- NNTlari uchun maxsus "Xarajatlar tarkibi to'g'risida Nizom"ni ishlab chiqish va 21-son BHMSga xarajatlar hisobini aks ettirish tartiblarini kiritish maqsadga muvofiq.
- 1-sonli shakl "Buxgalteriya balans"ning passivi 1-bo'limida maxsus "Olingan grantlar" moddasini, shuningdek, 5-sonli shakl "Xususiy kapital to'g'risida hisobot" "Olingan grantlar" va "Olingan grantlarning ishlatilgan qismi" moddalarini nazarda tutish foydadan xoli bo'lmaydi

Ushbu tavsiyalarning amaliyotga joriy etilishi nodavlat notijorat tashkilotlarida moliyalashtirish manbalarini to'g'ri hisobga olish, hisobotlarda haqqoniy aks ettirish va moliyaviy hisobotlarning obyektivligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi "Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi . 1999-yil 14-aprel. <https://lex.uz/docs/11360>
2. 10-son BHMS Moliya vazirligi tomonidan 19.10.1998-y. 52-son bilan tasdiqlangan (AV tomonidan 03.12.1998-y. 562-son bilan ro'yxatga olingan).
3. 20-son BHXS "Davlat grantlarini hisobga olish va davlat yordami to'g'risida ma'lumotlarni ochib berish". <https://finotchet.ru/articles/142/>
4. 21-son BHMS Moliya vazirligi tomonidan 09.09.2002 y 103-son buyrug'i bilan tasdiqlangan (AV tomonidan 23.10.2002-y. 1181-son bilan ro'yxatga olingan).
5. Егорова Л.В. Учет и аудит в некоммерческих организациях: теория, методология и практика. Автореферат дисс. д.э.н. Ростов-на-Дону, 2008.
6. Бровкин А.В. Концепция формирования финансовой отчетности негосударственных некоммерческих организаций. Автореферат дисс. к.э.н. М.: МГУ, 2010.
7. Xojiyev M.S. Nodavlat notijorat tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish. i.f.d (PhD) diss. avtoref. – T.: 2018.



Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Тел.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot”
jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.